

Miriam Schwartz, puheenvuoro

Antisemitismin torjunta Suomessa ja Euroopassa - tilaisuus Eduskunnassa 6.4.2022

Arvoisat järjestävät tahot, Ihmisoikeuskeskus, Holokaustin uhrien muisto ry ja eduskunnan Israel-ystävyyssryhmä - kunnianarvoisa EU:n antisemitismin torjunnan koordinaattori **Katharina von Schnurbein** ja tähän tilaisuuteen osallistujat.

Ensiksi kiitän mahdollisuudesta lisänäkökulman tuomiseen tänään, kun keskustelemme antisemitismistä ja sen torjunnasta. Olemme yhteisen asian äärellä. Olemme edelleen tilanteessa, että tämänkaltaisia tilaisuuksia on tarpeen järjestää. Tärkeää ja ajankohtaista, mutta kuitenkin surullista. Juutalaiset ja romanit jakoivat lähihistoriamme kauhistuttavimman kohtalon eli Holokaustin toisen maailmansodan aikana. Romanien kansanmurha kuitenkin unohdettiin lähes täysin toisen maailmansodan päättymisen jälkeen.

Ensimmäiset alustavat tutkimukset aiheesta teki Professori Ian Hancock Teksasin Austinin Yliopistosta 1990-luvun alussa saadessaan luvan tutustua Simon Wiesentahl Instituuttiin kerättyihin juutalaisten silminnäkijöiden todistuksiin. Hän etsi niistä mahdollisia mainintoja romaneista, eli zigeuner-nimellä tuolloin tunnetuista henkilöistä. Merkille pantavaa on, että teloitettuja romaneja ei edes rekisteröity, koska he eivät yleisen rotutieteen käsityksen mukaan olleet ihmisiä, eivätkä siten edes sen arvoisia, että heidän nimensä olisi merkitty muistiin.

Juuri näiden juutalaisten silminnäkijä todistusten valossa on voitu laatia ensimmäinen arvio teloitettujen romaneiden lukumäärästä, joka on noin 1–1,5 miljoonaa ihmistä. Näihin tapahtumiin liittyy paljonkin sellaista tietoa, jota löydätte mm. Holokaustin Uhrien muisto ry:n sivuilta. Olen etuoikeutettu, että saan olla mukana Holokaustin uhrien muisto ry:n hallituksessa. Romanien kokeman holokaustin muistaminen on tärkeää. Jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth on todennut joskus, että kansa joka ei tunne menneisyyttään, ei hallitse nykyisyyttään, eikä ole valmis rakentamaan tulevaisuuttaan varten.

Ilmiö, jonka haluaisin tässä yhteydessä nostaa esiin on vähemmän tunnettu kuin antisemitismi, mutta ei sen vaarattomampi. Kyseessä on antigypsyismi, suomalaisittain romanivastaisuus ja suoraan käännettynä mustalaisviha.

Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) määrittä tätä kysymystä vuonna 2011 ja päivitti vuonna 2020 tätä suositusta nro 13. seuraavasti:

Antigypsyismi eli mustalaisvastaisuus, suomalaisittain romanivastaisuus, on erityinen rasismien muoto, ideologia, jonka perustana on rasismi. Sen taustalla on rotujen erotteluun pohjaava ylivertaisuus, epäinhimillistäminen ja institutionaalinen rasismi, jota ruokkii historiallinen syrjintä. Sen ilmenemismuotoja ovat muun muassa romaneihin kohdistuva väkivalta, vihapuhe ja hyväksikäyttö sekä stereotyyppinen leimaaminen ja räikeä syrjintä, jota tulee torjua kaikilla tasoilla ja kaikin keinoin.

Tässä suosituksessa ECRI kehottaa jäsenvaltioita toteuttamaan peräti 90 toimenpidettä, joilla yhtäältä varmistetaan romanien osallistuminen, toisaalta torjutaan vihapuhetta, rassistisia rikoksia,

romaneihin kohdistuvaa väkivaltaa sekä kehotetaan päivittämään rikosoikeudellista säännöstöä ja sen soveltamista ennaltaehkäisevien ja valistavien toimenpiteiden avulla.

EU:n Perusoikeusviraston MIDIS - selvitysten mukaan, romanit ovat edelleen tänä päivänä Euroopan vihatuin vähemmistö. Syrjintä on näkynyt mm. ihmisarvoisten asunto-olosuhteiden puuttumisena, lasten sijoittamisena heikotasoisiin erilliskouluihin, syrjintänä työmarkkinoilla ja viime vuosina myös massakarkotuksina. EU on edellyttänyt jäsenmailtaan kansallisten romaneiden integraatiostrategioiden luomista jo kymmenen vuotta sitten, ja kaikki jäsenmaat ovatkin täyttäneet tämän puitesuosituksen toimittaen vuosittain EU:n Komissiolle niin kutsutut seurantaraportit. Vuosi sitten laadittujen 10-vuotisseuranta-arvioiden mukaan, EU:n johto joutui kuitenkin toteamaan, että edistystä ei ole saavutettu nimeksikään. Kansalaisverkostojen keräämän tiedon mukaan viimeisen kymmenen vuoden aikana romaneihin on kohdistunut jopa 1500 viharikosiskua, joissa on kuollut reilut 300 romania ääriyhtymien toteuttamissa hyökkäyksissä.

Ruotsin hallituksen Malmössä järjestämässä Holokaustin maailmankonferenssissa lokakuussa 2021, romanit saivat esittää puheenvuoron. Puheenvuorossa esitettiin mm. Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leydenille vetoamus nimittää myös antigypsyismin vastaisen toiminnan koordinaattori. Antigypsyismin vastaisen toiminnan koordinaattori voisi seurata romanivastaisia toimia EU:n jäsenmaissa ja osallistua rasminvastaisen kokonaisstrategian kehittämiseen sekä viharikosten, vihapuheen, suvaitsemattomuuden ja syrjinnän torjuntaan.

Nyt osa varmasti miettii, että mikä on Suomen romanien tilanne. Suomi on tunnettu korkean elintason maana ja myös vähemmistöoikeuksien hyvästä hoidosta. Usein myös ajatellaan, että koska olemme korkean elintason maa, romaniasioiden hoito ei edellytä meiltä erillistoimia tai erillistä resursointia enää tänä päivänä.

Suomi todella on korkean hyvinvoinnin maa ja totta onkin, että Suomesta ei löydy erillisiä heikotasoisia romaneiden asumisalueita ja lapsilla on oikeus koulutukseen sekä terveystalouteen. Työ- ja asuntomarkkinoilla sekä esimerkiksi palvelujen saannissa romanit kuitenkin kohtaavat edelleen syrjintää myös Suomessa. Raskaimmin arkipäivän syrjintää ja vihapuhetta kohtaa tavallinen romani, yksilö. Tiedottamisen ja tiedonjaon ontuminen on yksi suurimpia syitä, jotka ylläpitävät romaneita syrjiviä ja rakenteellisen rasmin käytänteitä sekä kielteisiä asenteita eli antigypsyismia. Viha ja halveksunta romaneita kohtaan ei häviä hyvinvoinnin kasvaessa automaattisesti ilman kohdennettuja monitasoisia valistustoimia, jotka kohdistuvat yhteiskuntaan ja sen koulutusrakenteisiin.

Romanivastaisuuteen pohjaava rasistinen väkivalta, viharikosten ja vihapuheen määrä on lisääntynyt Suomessa viimeisten viiden vuoden aikana. Tästä esimerkkeinä ovat useat Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulleet syrjintä- ja viharikosilmoitukset.

Tässä muutamia esimerkkejä romaneiden kohtaamasta arkipäivän rasismista:

-Vuonna 2021 Poliisiaseman vartija loukkasi sanallisesti ja uhkaavan käytöksen muodossa asioimaan saapunutta romaninaista muiden asiakkaiden läsnä ollessa niin, että nainen joutui kääntymään pois ja pakenemaan paikalta. Tämä viharikos/syrjintä tapaus tuli oikeuskäsittelyyn tällä viikolla

-Vuonna 2018, romaniyrittäjäpariskuntaa häädettiin pohjanmaalaisesta kunnasta, julkisen tien viereen pystytetyillä pamfleeteilla, joissa luki: " Mustalaiset pois! Hitleriltä jäi homma kesken!"

Helsingin poliisilaitos kohdisti vuosina 2013–2015 romaneihin laajan ennaltaehkäisy- ja tiedonkeruuoperaation eli etnisen profiloinnin rekisterin nimikkeellä KURI1. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että operaatiossa on syytä epäillä syrjintää ja suosittaa sisäministeriölle ja Poliisihallitukselle jatkotoimia asian käsittelemiseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosina 2017–2019 toteuttama Romanian hyvinvointitutkimus Roosa oli ensimmäinen Suomen romanien terveyttä ja hyvinvointia koskeva tutkimus. Roosa-tutkimuksen mukaan syrjintää ja epäoikeudenmukaista kohtelua koettiin yleisesti: miehistä 45 % ja naisista 42 % oli kokenut vieraan ihmisen taholta epäoikeudenmukaista kohtelua edeltävän vuoden aikana. Nuorena ikäryhmässä luvut olivat jopa suurempia.

2019 julkaistun eurobarometrin mukaan yhteensä 73 % suomalaisista pitää romanien syrjintää Suomessa yleisenä, kun koko Euroopan unionissa vastaava osuus oli 61 %. Perusoikeusbarometrin mukaan yli puolet (53%) suomalaisista pitäisi epämukavana, jos naapurissa asuisi romani.

Unesco totesi romanikielen olevan uhanalainen kieli jo 30 vuotta sitten. YK on myös todennut vähemmistöjen kielten olevan osa näiden ryhmien ihmisoikeuksia. Suomen romanikieli on kuitenkin täysin vaarassa kuolla. Olemme Opetushallituksena saaneet tehtäväksemme romanikielen elvytysohjelman laatimisen ja se valmistuu tämän vuoden aikana.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva Romaniasiain neuvottelukunta on romanipoliittisen ohjelman eli *Rompon* valmistelussa avainasemassa. Ensi vuonna käynnistyy jo Rompo 3 ja ohjelma tehdään vuosille 2023-2030. Tällaisia konkreettisia toimenpiteitä tuottavia avaimia tarvitaan, jotta romanien yhdenvertaisuus toteutuisi käytännön tasolla nyt ja tulevaisuudessa.

Suomessa tarvitaan aiempaa laajempaa tiedostamista, tiedottamista sekä koulutusta. Koulutusrakenteet, opetusmateriaalit ja opettajien koulutus saavat aikaan ketjureaktion, joka voi muuttaa romaneihin kohdistuvia kielteisiä asenteita sekä purkaa stereotyyppioita. Ketjun tärkeimmässä asemassa ovat lopulta ihmiset. Kunpa oppisimme kohtaamaan kulttuurin ja taustan sijaan yksilön, toisen ihmisen. Ylihuomenna 8.4. vietetään romanien kansallispäivää – tai paremminkin kansainvälistä romanipäivää ja ihmiset ympäri maailmaa rientävät nauttimaan romanien tuottamasta kulttuurista, kuten taiteesta ja musiikista. Seuraavana päivänä voidaankin sitten sylkäistä kadulla istuvaa romanikerjäläistä.

Tähän loppuun tuon vielä esille tuoreimman - sekä hyvässä että pahassa - toimivan taisteluvälineen. Sosiaalinen media. Se voi pahimmassa tapauksessa toimia nimettömän vihan ja halveksunnan leikkiketänä.

Katsellessani nuorten romanien TikTok-sovelluksessa julkaisemia videoita, jaksoin jälleen yllättyä kommenttikenttien vihapuheesta:

-Mannet pitäis jotenkin saada eliminoitua

- Pistäkää pussihousuu pataan niin oppii olee
- Eka nää tunkeutuu Suomeen ja sit TikTokkiin
- Ette oo ajatellu ripustaa itseänne tietynlaiseen solmuun
- Hakkasin yhen mannen viime vuonna.

Yleisimpiä olivat: -ootko nähnyt mun vanteita? -ootko nähnyt mun lompakkoo?
-ootko nähny mun fillarii?

Esimerkkikommentit olivat kuluvan vuoden maaliskuun satoa.

Arvoisat kutsuvieraat, osallistujat sekä tilaisuuden järjestäjät. On vuosi 2022. Ajoittain tuntuu turhauttavalta puhua romanien kohtaamasta syrjinnästä, epäoikeudenmukaisuudesta, ihmisoikeuksista ja antigypsismistä. Näissä hetkissä kuulen korvissani tuon pienen romanitytön kysymyksen: -miksi mua sanottiin koulussa lakritsaksi? Meidän tehtävämme on puuttua. Meidän tehtävämme on valistaa. Meidän tehtävämme on rakentaa yhdenvertaista tulevaisuutta ilman anti-alkuisia sanoja.

Video [“COUNTERING ANTIGYPSYISM IN EUROPE by ERTF”](#)